

RAMAZANSKE VEČERI

„Ramazanske večeri“ Branislav Nušić, *KDBH Preporod*, Zagreb, 2011.

Knjiga „Ramazanske večeri“ je prvi put objavljena u Beogradu 1922. godine, a na slijedeće izdavanje je morala čekati sve do 2011., kada se na taj potez odlučuje *KDBH Preporod* iz Zagreba. Zbog prijašnjih sistema i vladajućih ideologija (pa čak i danas) ova zbirka pripovijetki je (bila) veoma nepogodna. U „Kratkoj istoriji srpske književnosti“ Jovana Deretića o „Ramazanskim večerima“ pronalazimo samo jednu rečenicu u kojoj Deretić govori da ova zbirka pripovijetki nastaje kao plod lektire. Naime, Branislav Nušić kao jedan od najvećih srpskih realista u „Ramazanskim večerima“ piše o muslimanima ovih prostora, njihovoj kulturi i načinu življenja. Čak u nekim pripovijetkama govori iz pozicije muslimana, ali na to gledamo samo kao naratorski postupak. Jezik mržnje i previranja oko religija i njenih pripadnika na koja smo navikli u književnim djelima ovih prostora u ovom djelu u potpunosti izostaje. Još jedna stvar koja izostaje u ovoj zbirci jeste karakteristični stil pisanja Branislava Nušića. Pisac humorističkih pripovijetki i drama u kojima je često bio kritički nastrojen prema nadolazećem i modernom, u „Ramazanskim večerima“ očaran islamom ne piše o njemu *izvana* već piše iz pozicije nekoga ko je izučavao islam i živio sa muslimanima. O islamskoj tradiciji i kulturi Nušić piše sa potpunim ushitom i zalaganjem. Muslimanske čaršije opisuje u njihovom najboljem stanju i bez imalo žala za starim vremenima. U periodu srpskog realizma (pa čak i mnogo poslije) niko nije pisao tako lijepo o muslimanima zbog čega ga i možemo posmatrati kao prvog pisca koji na ovim prostorima zagovara interkulturalni dijalog. Pišući upravo iz one pozicije muslimana govori kako bi volio da je svaki dan praznik jer se tada nikome ne misli zlo. *Ih, da je svakad takijeh dana, čovek bi drukčiji bio, jer kad je tako lijep dan a ti se sećaš Alaha i njegove milosti, pa na zlo i ne misliš. A danas još riščanski praznik...* A kako je suštinski bio *izvanjski* pisac o ovim temama, na mjestima u kojima piše o islamskoj kulturi ili vjerskim propisima na pogrešan način, jasno se prepoznaje nedostatak poznavanja islama i njegove tradicije, a nikako namjerno i zlobno izvrgavanje

(pod)smijehu. (...) *top sa kaleta oglasio iftar a mujezini sa minareta otpjevali akšamezani. Hoće da bude lijepa, hladovita noć a ima li ljepših noći od ramazanskijeh.* (podvukao H.H.)

U islamskoj terminologiji se kaže da se ezan uči, a ne pjeva. Ali sam nastavak teksta ukazuje na dobru namjeru pisca kada se retorički pita da li postoji ljepših noći od ramazanskih, ne stavljajući čak ni znak pitanja već tačku. Tome u prilog govori i to da pisac ni u jednom trenutku muslimane ne naziva Turcima, nego Bošnjacima i Arnautima (Albanci). Pišući o njima (i iz njihove perspektive) Nušić je morao imitirati govor muslimanske čaršije i u tome je uspio. Jezik prepun turcizama se miješa sa odjecima ijekavskog i ekavskog govora i tvori jednu zanimljivu vrstu jezičke hibridnosti.

Iako ovu zbirku možemo definirati kao pripovijetke o muslimanskoj kulturi i tradiciji, lahko možemo uvidjeti da je Nušićevo najčešće područje zanimanja žena i njen položaj u muslimanskom društvu. Žena pod feredžom je tajanstvena, mistična i izazovna. Ne kritizirajući njen položaj u jednom patrijarhalnom društvu on s njom suosjeća i tako ne ulazi u rasprave sa islamskim vjerskim propisima. *Vjerovatno je bio svjestan da nije islam taj koji podjarmjuje ženu već počesto krivo tumačenje nekih muških glava.* (Filip Mursel Begović; „Ramazanske večeri“ - Pogovor, *KDBH Preporod*, Zagreb, 2011. str. 152) Manje poznate dijelove ženskog svijeta on opisuje sa mjerom opreza, ali o njoj piše sa erotskim nabojem. *Pa nije u Hatidže lijepa samo kosa i ono čelo pod kosom i one oči pod čelom. Ni obrazi, ni usta samo, ni vrat, ni grlo, ni grudi, ni pas samo... sve, sve i sve drugo je lijepo i prelijepo, i kad hodi i kad zbori, i kad pjeva...*

Kako ova zbirka pripovijetki u mnogo čemu odskače od tadašnje *norme* i od karakterističnih stilskih osobina Nušića, tako odskače i od realizma jakim odjecima romantičarskog stila i ubjeđenja. U dvije priče s tragičnim krajem (*R'z* i *Sali Pič*) se provlače neke socijalno-društvene teme, a gledajući zbirku u cjelosti, njen naglasak (i prema Nušiću) je u onom interkulturalnom dijalogu. Želeći da pronađe zajednički jezik između dvije vjere i kulture, on tu svoju težnju najjače ističe u Ragibovoj (lik iz pripovijetke) rečenici: *Neka duše vjeruju svaka svoju veru, a srca... srca neka nam jednu veru vjeruju.* Da bi razumjeli ono o

čemu je Branislav Nušić pisao i da bi shvatili njegove intencije, „Ramazanske večeri“ bi se morale čitati upravo u duhu jednog interkulturalnog dijaloga.

Hamza HODŽIĆ

PRIKAZ KOMPILACIJE „MUZIKA ISLAMA“ – „MUSIC OF ISLAM“

Iz dalekih područja Indonezije pa sve do južne Španije, izdanje od 17 kompakt-diskova predstavlja izuzetno vrijedno muzičko ostvarenje kroz koje je prikazana muzika islamskih zemalja. Muziku je istraživao i zabilježio producent David Parsons, a projekat je urađen sa mnogo ljubavi. Deset godina, koliko je trajalo snimanje i istraživanje muzike islama, serija koja je snimana u Egiptu, Maroku, Tunisu, Turskoj, Jemenu, Pakistanu, Indoneziji, Iranu i Kataru, predstavlja najobuhvatniju muzičko-zvukovnu dokumentaciju dostupnu na Zapadu danas.

Za četrnaest stoljeća, kontakt islamske kulture sa drugim kulturama je uticao i ostavio trag na islamsku muziku kroz povijest. Danas, jedna petina svjetske populacije, preko jedne milijarde ljudi, su muslimani, koji zauzimaju veliki teritorij koji se proteže od atlanske obale sjeverne i zapadne Afrike, kroz zapadno i središnje područje Afrike, jugoistočne Azije, privlači sve veći broj sljedbenika u Indiji, Zapadnoj Evropi, Sjevernoj Americi, Istočnoj Aziji, Južnoj Africi, pa sve do Indonezije. To je globalna prisutnost koja se ne može ignorirati. Sa 17 kompakt-diskova u 15 svezaka, muzika islama, gledano sa umjetničke strane, predstavlja gotovo 20 sati bogate islamske muzike zabilježene širom islamskog pojasa, sa preko 800 stranica teksta napisanog od strane priznatih etnomuzikologa i znanstvenika iz cijelog svijeta. Svjetski poznati muzički producent Eckart Rahn, slušateljima prepusta zbirku snimaka koja je tehnički savršena. Ovo izdanje od 15 kompakt-diskova dokumentira islamsku muziku iz Turske na sjeveru do Jemena na jugu, Maroka na zapadu i Indonezije na Istoku.

Na disku br. 1 prikazana je muzika Kaira. Skoro sve arapske muzičke tradicije uključujući i egipatsku, naročito su definisane izražajnim i naglašenim